

shranjene velike zaloge, katere je dal župnik sem gori na vse zgodaj prinesti. Hitro zagorita dva ognja in hitro se skuha mleko in nalije v posode. Tu se naliva, tam pomiva, drugodi iz nova naliva — — — tu red, tam zmešnjava — huda naloga za župnika in učitelja.

Lože je pač z deklicami, ker si znajo bolje pomagati same; vendar se Marjeta hudo peha; tudi mora biti danes odločna in ostra. Za silo prihaja tudi učitelj na pomoč. In ko je v tej zadevi vse v redu, potem še le prav oživi mlada kri. A povelja učiteljeva so natančna: dečki zase, deklice zase — in tabora sta narejena, pa ne sovražna. Kaj pa še le igranje, ki mora priti danes na vrsto!

Ob pičlem danes ne smejo biti otroci. Za to je tudi preskrbljeno: jerbasi so sumljivi: otroci so jih že poprej, ko so nekoliko pokukali k cerkovniku, obsodili, in ne brez vzroka. Ko so se nekateri potezali za to, da je notri kaj kuhane, oporekali so drugi, češ, pečeno je. A naposled je bilo obema strankama prav. Celó kupice morajo danes krožiti, pa take, da se pivcem obraz ne pači.

Spodaj na trati zbere učitelj mladino, da bi zapela. In kreпки otroški glasovi se razlegajo daleč na okrog.

Profesor, vodeč svoja dečka za roko, obstane in zre v to družbo, poslušajoč petje. Kmalu pristopi župnik, potem Marjeta. »Najdražji spomin mojega življenja — tu je pred nami kot resnica, prava istina«, govori ginen profesor. »Tu sem našel vaju in sedaj — —!«

»In sedaj? Sedaj vidite isto sliko, a petdesetkrat pomnoženo, povečano. To je božji blagoslov. Dobro stvar Bog vodi, ravna in množi. Izpolnil je vse naše namene in želje ter obsul nas s srečo. Zahvala naša bodi ta, da mi enako drugim storimo. Dokler živim, delal bodem za mladino: dobra mladina bodi moj venec, bodi moja tolažba.«

Med tem sta se sinka iztrgala očetu in se oklenila matere: rada bi se igrala z drugimi, a bojita se iti med nje. Tu pa se mati pripogne, uravna si gladek kamen, sede nanj in pripoveduje zgodbo o dečku in deklici, ki sta bila oba pozneje gospod in gospa — pripoveduje svojo zgodbo — lepo zgodbo.

Dobri ljudje, dragi čitatelj, kaj ne? Srečni ljudje! Iščiva takih ljudij danes, iščiva! in potem bodeva zopet pisala povest o dobrih ljudeh, o srečnih ljudeh.

Na grobeh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

I.

Na nizkem, pa precej strmem hribcu stoji mala grajščina Selce.

Hrib je obrasten okoli in okoli s temnimi vitkimi jelkami in smrekami; grajsko poslopje te pozdravlja kaj ljubko

iz temnega zelenja. Dobre tri streljaje od gradiča se vzdiguje temno raztegneno gorovje, vse obrasteno; vmes pa je lepa dolinica; po njej se vije srebern potoček, goneč dvojico mlinov. Ob tem potočku tik pod grajskim hribom je vas Selce:

pet ali šest ličnih belih hišic sredi sadnega drevja in majhna cerkvena s pokopališčem.

Slučajno sem prišel pred leti v ta kraj. Dovršil sem bil ravno višje šole in iskal javne službe — tu dobim od gospoda Resnika, sedanjega posestnika na gradu Selce, vabilo, naj pridem tje za učitelja njegovemu sinu, ki je imel delati vsprejemno izkušnjo za vojaško akademijo. Nisem se upiral vabilu; čemu tudi? Nekaj mesecev na deželi, zunaj belega, tesnega mestnega zidovja, oddaljen od vednega hrupa — zakaj li ne? Odpotoval sem.

Prijazno me vsprejme Resnik in družina njegova; kmalu se udomačim. Resnik je pošten in prikupljiv značaj; dasi bogat, nikdar ni ošaben, in nikakor se ne sramuje praviti, da je šlo njegovemu očetu nekdanj dokaj trdo. Ko je bil Resnikov oče kupil za jako majhen denar grad Selce z zemljiščem vred, godilo se mu je iz prva slabo; posestvo je bilo zelo zanemarjeno, in staremu Resniku je bilo že žal, da se je bil podal v tako kupčijo. Ko pa začne mladi gospodariti, obrača se na bolje. Dobro letine, soseben pa precejšnja dota, katero mu je prinesla žena k hiši, pomorejo mu popolnem do trdnih tal. Sedaj je Resnik imovit grajščak.

Grajsko poslopje ni veliko, tudi ne umetno, po enotnem slogu zidano; skoro bi dejal, da je bolj veliki lepi hiši podobno kakor gradu. Edino visoka, lepa lega vrhu hriba, pa mogočni štiriogelni stolp na levi strani poslopja delata je gradu podobno. S tega stolpa moreš pregledati vso dolino.

Ta stolp me je zanimal; tu notri dalo bi se kaj zgodovinsko vrednega najti, mislim si: kako staro orožje, ali vojaški oklepi, morda tudi stare listine ali kaj enakega. Namenim se torej preis-

kati ob priliki to staro zidovje. No, slučaj privel me je vanj prej, kakor sem si mislil; vendar našel nisem v njem tega, kar sem pričakoval, ali vendar smel sem biti zadovoljen s svojo najdbino: še sedaj jo imam in nerad bi jo dal od sebe.

Brez pravega namena in načrta sem se sprehajal nekega deževnega dne po grajskih hodnikih; ozrši se na levo skozi okno, zapazim, da moram biti tik pred stolpom. Pred menoj so visoka, trdna vrata; poskusim — odprta so. Začudim se; ali biva kdo v tem stolpu? Sobana, v katero vstopim, je popolnem prazna. Upade mi upanje, da bi utegnil kaj najti. Prvim vratom nasproti, v drugem koncu sobane, ugledam zopet vrata. »Tam-le skozi pridem nemara v zadnjo izbo; od todi se mi bode nudil kaj lep razgled po dolini«, pravim in odprem duri. Osupel obstojim; po stenah visi obilo slik, večinoma snimkov (portretov), brez dvojbe so to pradedje prejšnjih posestnikov gradu. »Kako pride ta zbirka v stolp? Mari ni v gradu boljšega prostora za njo?« mislim si in jamem ogledovati obešene slike. Srpo me gledajo resni obrazi; neprijeten mrz mi strese ude; zdí se mi, da me hočejo vprašati: tujec, kaj iščeš med nami? Kako se predrzneš usiliti se v to svetišče? Že hočem oditi — tu opazim sredi stene, kjer se zbira vsa svetloba na enem mestu, podobno očitno mlajšo od drugih. Dosti je večja in slikana z živimi bojami, dočim so druge podobe zastarele in otemnele. Kolikor morem iz daleka videti, zdí se mi, da predstavlja celo osebo — druge so doprsne podobe. Radovedno stopim bliže — kakor očaran obstojim. Pred menoj stoji — kakor živa — krasna devica, vitkega stasa, črnih, dolgih lās in nepopisno milo plamtečih očij. Čudovito je spojena v tem obrazu mila

otročja nedolžnost z nekim prirodnim ponosom; nje mile jasnomodre oči, obseščene od dolgih črnih trepalnic, ukrotiti bi mogle leva; ta nedolžna usta, kakor da hočejo le izražati čisto srce; ti dolgi črni kodri, padajoči valovito čez tilnik, zdé se ti kakor živa istina, kakor najdivnejši prirodni kras.

Primaknem si stol, sedem nanj in zrem podobo in zrem, dolgo jo zrem. — Neka notranja čudovita moč vleče me siloma k njej, pogleda ne morem obrniti od nje. Zdí se mi, da se mi ljubko smehlja, kakor bi hotela reči: Ne boj se; le ostani tukaj — saj vidiš, kako sem osamljena. A h krati se ji spremeni oko — plamti, čuden svit odseva ž njega, ustnice ji zadrhté, ljuti se menda, da ji motim ljubi mir. Huda — in vendar mila! O, le jezi se, tvoja jeza je meni veselje, tvoj živ pogled sega mi v srce, v dušo — — —. Sedaj zopet premeni svoj pogled; na ustna ji leže bolesten nasmeh, ogenj očij ugasne, motno se obrne proti meni, kakor bi iskala pomoči! Oj zini, kaj ti je, da ti pomorem, vse ti storim, samo govori, in ne glej tako žalostno, tvoj pogled peče — uboga deva!

Zmeden poskočim kvišku; toda kaj je to? V sobi je tema, komaj razločujem v negotovih potezih podobo pred seboj. Ah — tako! Torej moja domišljija se je igrala z menoj! Med tem, ko sem sanjaril, storil se je mrak. Kako vendar to, da mrtva podoba more toliko vplivati na srce? Kaka je morala biti še le živa!

Nekaj zastoče za menoj; prestrašen se ozrem. Tik za seboj ugledam sivega starca; teža let ali hude skrbi so potlačile moža: postava se mu je sključila. Siva glava in srebrnobela brada mi udahnejo takoj nekako zaupnost do starca, dasi ne morem razločiti potez njegovega obraza.

»Oprostite mi, prosim vas, častitljivi starček, da vas motim nevabljen v vašem stanu«, jamem se opravičevati; »po naključju sem prišel v stolp, nevedé, da je kdo v njem. Gotovo bi se ne bil drznil —«

»Nehajte, nehajte«, odvrne mi s tresočim, plakajočim glasom starec, in si otrne solze. »Vi niste krivi, vi ne; jaz, jaz, ki sem pozabljen, da nisem zapahnil durij. Toda nič ne dé, nič«, nadaljuje počasi, in užge svečo, stoječo na mizi. »Vi niste hudoben človek, vi ne; vaš pogled je ni oskrnil; v vas veje čisti duh Lazinskega. Opažal sem vas, kako vas je premagala moja Lucija, kako ste govorili sami s seboj; da, da, prav ste govorili, prav; ona zna strastno, ljuto gledati, po maščevanju hrepeni, in milo, ljubko, sladko, kakor angelj — zatopljena — v one srečne trenutke! Oh Lucija, Lucija — —.« Neumljivo mrmraje neha starec in utrujen séde. Podpre si sivo glavo z rokama, mene popolnoma pozabi; nepremično zre v tla. Ves prizor me neprijetno prevzame: ali se starcu blodi, ali ga je huda nesreča tako zadela? To čudno vedenje in govorjenje! Kdo je Lazinski? Kdo Lucija? Zakaj bi ta angelj hrepenel po maščevanju? Kako razrešim ta vprašanja?

Mraz me strese; ob slabem svitu sveče gledajo name resni obrazi s sten še čudneje, poleg mene siv, na pol blazen starček, ki je menda pozabil, da sem tujec v njegovem stanu, zunaj trda noč — —. Proč od tod, proč od te skrivnostne podobe! In vendar, kdo je li ta Lucija? Kako pride ta krasna podoba v osamljeni stolp? Vprašaj starčka! Toda kdo ti daje pravo, usiljevati se v skrivnosti drugih? Skrivnost pa je gotovo ta podoba, saj jo skrbno varuje starček, in sam je dejal, da je on kriv, ki ni zatvoril durij. Ne vem, kaj mi je

treba storiti. Iz zadrege pomaga mi sivček sam.

Prebudi se iz svojih mislij. Milo me pogleda in pravi: »Jeli, da je lepa moja Lucija?«

»»Oh, povedite mi vendar, kdo je to nadzemsko bitje?«« vzkliknem.

»Nadzemsko bitje! Ha, to je prava beseda! Da, da, nadzemsko bitje! Saj zemlja je ni bila vredna«, dé starec živahno in naglo vstane. »Kdo je?« nadaljuje nato; »i moja Lucija je, moja edina, ljubljena, nesrečna hčerka.«

»»Ah, vaša hči?«« začudim se; »»in nesrečna pravite? Zakaj nesrečna?««

»Dragi moj«, odvrne mi sivček, »štiri-deset let že nosim težko bol sam v svojem srcu. Svet se mi je bil ostudil; sovražil sem ga, ker mi je toliko bolečine napravil, in iskal sem maščevanja; več nisem veroval ljudem, vsi so se mi zdeli hudobni. Svojo boleost sem hotel celó seboj nesti v grob. Tu pridete vi, nevedé, kakor pravite, v moj osamljeni stan. Videl sem, kako ste očarani zrlí v obraz nedolžne deklice, čul vaše besede, da, celó vaše solze mi niso ostale prikrite — ganil vas je brez dvojbe moj angelj. Človek, ki nosi v svojih prsih tako čuteče srce, ne more biti hudoben, in česar nisem še nikomur pravil, vam bi pa zaupal marsikaj. Ako želite, povedal vam bodem jutri zgodovino nesrečne Lucije in trikrat nesrečnejšega očeta njenega.«

Ginen stisnem nesrečnemu možu roko; povem mu, kako me je slučaj privel na grad za domačega učitelja, in obljubim, da ga hočem prihodnji dan gotovo poiskati v samotnem stolpu. Ločiva se.

Pri skupni večerji sem bil tisti večer nenavadno resen in tih. Vedno in vedno so mi uhajale misli v oni skrivnostni stolp; pred menoj je plavala krasna

podoba, in zaman sem se mučil razvozlati dokaj čudno uganko: kdo je oni starec, in kaka nesreča je bila udarila moža in hčerko njegovo.

»Danes vam ni vse po volji«, dé mi po večerji Resnik. »Ali ste bolni?«

Ravno po vseči mi je to vprašanje; nekaj bodem vsaj izvedel, mislim si in pravim: »»Veste, kje sem popoldne bil? V stolpu!««

»V stolpu? Ste-li govorili morda z Demetrijem?«

»»Kdo je Demetrij?«« vprašam pozorno.

»Edini prebivalec onega stolpa, prejšnji posestnik moje grajščine.«

»»Da, govoril sem ž njim. Pa kako, da mi niste nikdar pravili o tem čudnem človeku?««

»Ker se mi je zdelo nepotrebno; kdo bi si tudi mislil, da bode te zašli v stolp k starcu, saj je vedno zaklenjen. Jaz sam sem ga videl le redko kdaj, ž njim govoril pa komaj pet do šestkrat, dasi že trideset let na Selcu gospodarim. Sploh se ne gane iz stolpa, v cerkev ne gre nikdar, kuha si sam, s kratka, živi kot puščavnik.«

»»Torej prejšnji posestnik tega gradiča je, pravite? Kako to, da živi sedaj na vašem?«« izprašujem dalje.

»Do smrti je oni stolp njegova lastnina; s tem pogojem je bil prodal mojemu očetu posestvo«, razlaga Resnik.

»»Čuden mož to««, nadaljujem; »»ali veste, kaka nesreča ga je bila tako potrla?««

»O tem se govori, ali bolje, govorilo se je različno. Pravili so mi, da je po svoji, baje zeló lepi hčerki tako žaloval. O tej hčerki so spleli ljudje cel roman, ali vsakdo ga je znal drugače zaviti. Govorilo se je o nekem Lazinskem, ki jo je snubil, a bil prav pred poroko ubit, o nekem njegovem tovarišu, menda

zločincu, ki je o Lucijini smrti izginil kakor megla . . .«

»»Lucija? Ali veste, da ji je bilo Lucija ime?«« ustavim ga.

»Da, tako je vsaj pisano na njenem nagrobnem spomeniku, pod katerim počiva Demetrijeva hči. Z istega spomenika mi je znano tudi ime Lazinskega. — Ako vas stvar zanima, oglejte si njen grob; najdete ga lahko doli na pokopališču pod gradom. Vreden je, da si ga ogledate, že zaradi krasnega in dragocenega spomenika.«

Dolgo v noč sva tisti večer govorila z Resnikom o Demetriju in njegovi hčerki. Pravil sem mu tudi jaz, kako sem prišel v stolp in našel Demetrija; da sem pa videl Lucijino podobo, in da me je bil Demetrij k sebi povabil, zamolčal sem; dozdevalo se mi je, da bodem izvedel od Demetrija skrivnosti; ali mu bode ljubo, ako zvedó to tudi drugi? Kdo ve to?

Zaspati nisem dolgo mogel. Lucija mi ni šla iz spomina. Nisem se čudil Demetriju, da je tako strastno ljubil svojo hčer: morebiti mu je bila edinka, morebiti mu je bila vsa tukajšnja sreča. Tako bi se dala umevati Demetrijeva žalost: edino hčerko, tako krasno hčerko — izgubiti ravno, ko se iz krasnega popka razvija še krasnejša cvetka, in to

izgubo preživeti dvakrat, trikrat, čutiti jo do sive starosti! Da, grozno! Kdo ne bi žaloval!

Proti jutru zaspim; ali tudi v sanjah vidim Lucijo. Na majhni ljubki tratici brhko skače okoli in bere cvetke. Bučelice in metuljčki sedajo ji brez strahu na nastavljeno roko in s svojim srebrnozvonkim glasom vabi drobne ptičice k sebi. Utrujena séde v trato in zaspi. Tu se priplazi ostudna kača proti njej; zakričati hočem in svariti ubogo deklico — in se vzbudim. Solnce ravno vzhaja.

Prva pot mi je na pokopališče; že pri vratih ugledam sredi smrtne njive velik, lep spomenik, visoko piramido, rezano iz dragocenega belega mramorja; stoji med tremi s travo zarastenimi gomilami, čez katere se razpenja žalostno-temna cipresa. V kamen urezane so besede: Dora Udovič, Kazimir Lazinski, Lucija Udovič.

Dolgo sem stal poleg gomile. Kaj sem takrat mislil, kaj sem čutil — sam Bog vé to! Spominjam pa se, da se mi je v srce smilila uboga deklica, ki je morala tako mlada, tako zgodaj v zemljo. Katera skrivnostna nesreča je vendar uničila to nedolžno bitje, to nedolžno življenje? Pokleknil sem na mrzlo zemljo poleg žalostne ciprese in molil — za njo, za Lucijo. (Dalje.)

Selska slika.

(Spisal *Podgoričan.*)

(Konec.)

 Ker so mi menda nekateri Zago-ričani zamerili, da sem pisal o njih vasi v tem listu, pustim jih sedaj v miru in grem raje k Podgoričanom. Gotovo mi bodo ti hvaléž-

nejši, ko bodem ob kratkem pokazal svetu, kaj in kje je Podgorica in kakšni so Podgoričani.

Podgorica je malo selo v Suhi Kra-jini in leži sredi ravnega in rodovitnega

matinu škocijansko faro, tudi je reformator večjidel pri njem na Turjaku živel.

Zazvene so čaše in na prosep nove vere je iztekla rujna kapljica po gladkih grlih.

»Kako napreduje luteranstvo okoli nas, vrli magister Dalmatine?« vpraša župnik.

»Vrlo dobro! vsak dan več luterancev; moj pribočnik jih zna dobro vnemati.«

»Ha, ha, Šoba!« nasmeje se Krištof, »odkod je pa prišel k tebi?«

»Ne vem od kod, sodim pa, da iz kraja, kjer mora dobro biti človeku, ako je sam. Vendar tiči v njem nekaj posebnega. Včasih bi se ga kar bal. Pa za oznanjevalca božje, čiste besede je dober. Pravi, da gre za njo v ogenj, ako treba.«

»Je-li kaj novih pridobitev zopet?«

»Bode pač kmalu nekaj, da le pride ugoden čas. Prav posebna pridobitev!«

»Kdo pa, kdo? Le na dan ž njim, da bomo znali, kdo je naš prijatelj!«

»Kdo neki? Dobropoljski župnik g. Luka Vrbec je na naši strani in o priiliki prestopi k nam, in ž njim cela fara. To ni kaj malega, dragi moji, cela fara!«

Vsi so se spogledali. Dasi jim je morala biti novica prijetna, a prevzela jih je nekaka groza, kakor človeka, ki ga zadene naglo velika sreča. Morebiti jih je bilo groza česa drugega. Cela fara — na tako pot?

Pa zažvenketale so čaše in pozabljen je bila takoj neprilичna groza, nazdravljalo se je novi veri in nje zaščitniku Krištofu Turjačanu tako dolgo, da so se zmešali jeziki, pa ne tako, kakor pri babilonskem stolpu.

Taki so bili večinoma reformatorji in predikantje. Po gradovih so najraje posedali in se lizali grajščakom, kmete so pa hujskali in sleparili, dokler jim niso obsedeli na limanicah.

Jurij Dalmatin — Kobilica, je bil usiljeni župnik škocijanski pri Turjaku in najglasovitejši reformator na Dolenjskem. S svojimi prirodnimi darovi in svojo vednostjo je bil daleč pred svojimi tovariši. Tudi je bil dober govornik. Zgodovina ne pové mnogo o njem, in nam tudi ni treba preiskovati.

Katoliško posvečen mašnik ni bil.

Drugam nas vodi naša povest.

(Dalje.)

Na grobéh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

II.

Vi ste bili na pokopališču, na grobu Lucijinem?« vpraša me ves vesel Demetrij, ko sem prišel popoldne v stolp.

»Bil sem; a kdo Vam je pravil to?« odvrnem čudeč se.

»Sam sem Vas videl. Poglejte!« Demetrij me prime za roko in me vede k oknu. Od tu si zares mogel pregledati celo dolino pod seboj; tik pod hribom je bilo pokopališče. Torej zato si je izvolil Demetrij osamljeni stolp, da more gledati vsak dan drago mu gomilo?

»A kaj ste klečali tako dolgo ob grobu? Ali ste za Lucijo molili, kali?«

»Tako je; molil sem za Lucijino dušo,« odgovorim.

»Za Lucijino dušo? Ha, ha, ha! Kaj je to duša!« zasmije se zaničljivo Demetrij.

»Kaj je duša?« začudim se. »Vi menda mislite, da nimamo duše?«

»Tako mislim in vem, mladi prijatelj,« reče starec odločno.

»Ali ne verujete, da je nekaj v nas, kar nas oživlja, da čutimo in mislimo, in da tisto še živi po naši smrti? Ali ne verujete, da je neskončno pravično bitje, ki prav to dušo obdari v drugem življenju za vse dobro, kar je storil človek tukaj na zemlji, in kazni za vse hudo; ali ne verujete, da je Bog?«

»Le verujte, dragi moj, kolikor hočete! Srečni ste, da verujete. Veroval sem tudi jaz. A to je bilo nekdaj. Sedaj ne verujem niti v Boga, niti v dušo. Ako bi bilo eno ali drugo, jaz bi ne bil to, kar sem sedaj. Da je Bog, menite, neskončno dobri Bog? Ha, ha, ha!«

Groza me je pretresla. Res grozen je bil ta smeh, grozen je bil starčev obraz, kakor okajeno zidovje po strašnem požaru. Pač le strašen požar mu je moral razdehati svet njegove vere, njegovih vzorov. Zamislim se nekoliko, potem mu začnem prigovarjati:

»Ne morem si razlagati, kaj vas je vtopilo v take obžalovanja vredne nazore. Vendar sodim, da vam je le nemila sreča razdrila prepričanje vaših mladih let, nikakor ne stroga vaša pamet. Meni se vsaj zdí, da drugače ni mogoče tako misliti. Duše, da ne bi bilo in ne Boga? Kaj pa naj je resnično? Ali morejo biti moje misli v gruči mesa, ali morejo biti vaši spomini — spomini iz davne mladosti — v kepah in zavojih možganske tvarine? In hrepenenje naše

po vzvišenih predmetih, ali naj to izvira iz same krvi? Nikdar, to ni mogoče. Vse moje mišljenje in hrepenenje mi priča, da je duša, in ker je moje mišljenje slika večne nepremenljive resnice, in ker hrepenim po tem, kar je večno lepo in dobro, mora biti tudi duša neumrljiva, vekovita, ker iz nje prihaja mišljenje in hrepenenje. Pa tudi Bog je, saj ga spoznavamo dovolj. Opažujte naravo; vse gre tako lepo svoja pota, brez zmešnjave, brez nereda mnoga tisočletja. Milijoni zvezd se sučejo okoli solca in nikdar ne stopijo s svojega tira. Redno pride za nočjo dan, in za dnevom noč, redno za zimo pomlad, in za pomladjo zopet zima. Torej vse v tako lepem redu, tako krasno izvršeno: ali ni to vesoljstvo — delo nekega modrega bitja — stvarnika?«

Starček zre v tla; dolgo molči.

»Vem, vem vse to, ali čemu mi je? Kar sem imel, tega mi neče dati nihče. Čemu mi je Bog, čemu duša, čemu sem jaz? Da trpim? Ali bi se moglo ono vaše tako dobro bitje veseliti moje nesreče? In zakaj jo je dopustilo?«

Zopet molčiva. Videl sem, da tu ne pomaga moja modrost; treba bi bilo prej ozdraviti srce, potem bi se uredilo tudi mišljenje. Pogledam ga milo, solza mu je lesketala v očeh. Moral se je nekoliko omehčati. Tudi on se ozre v mene, nekaj nepopisnega je bilo v njegovem pogledu. Zdelo se mi je, da išče njegova duša mojo dušo in da se hoče s tem zopet oživiti. Potem omahne na stol in začne: »Poglejte mojo sivo glavo, sključeno telo, mrklo oko, čujte tresoči moj glas in zgodovino mojo — pa presodite, ali more pravično bitje dopustiti, da pride toliko britkega na enega človeka? Poglejte moje Lucijo, edino bitje, ki mi je bilo ostalo, edino moje veselje, moje življenje, moje vse, oh, zanjo —

zanjo bi bil dal življenje svoje — ne — tudi to mi je vzela neizprosljiva osoda! Kje je bil takrat oni pravični Bog? Zakaj mi je ogrenil življenje?« Oči se mu iskré, obupno vzdihuje.

»Toda čujte in sédite tu-le zraven mene«, nadaljuje čez nekoliko trenutkov mirneje. »Bil sem nekdam srečen, oh, kako sem bil srečen! Imel sem ljubljeno ženo, ki sem jo varoval in negoval kakor punčico svojega očesa. Bila mi je vse — in nad vse! Kaj naj vam opisujem ono presrečno stanje! Pogledajte tukaj Lucijo; ravno taka je bila, ravno tako lepa, tako mila, tako nežna, tako dobra. Mislite si torej srečo mojo! In v tej ljubezni, s katero sva se osrečevala medsebojno, imel sem vsega dovolj, česar morejo ljudje želeči. Ta gradič je bil moja lastnina, polja in logi po dolini so bili moji, v blagajnici se mi je svetila kopa zlatov. Pogrešal sem le nekaj — deco. Tudi ta želja se mi je izpolnila. Dobila sva hčerko — Lucijo. Da, takrat sem dosegel vrhunec svoje sreče. Iskreno sem ljubil svojo ženo, in ona je ljubila mene; imel sem hčerko — angelja v človeški podobi. Bil sem bogat, vest mi ni očitala ničesar, ljudje so me spoštovali in ljubili — ne, niti z rajem bi ne bil menjal.«

»Ali, ali, kako globoko sem pal, in kako kmalu! Bil je lep poleten dan; nebo je bilo gladko, kakor zrcalo. Z nekaterimi prijatelji in s svojo družino smo šli zgodaj v jutro na hrib, kamor smo se bili že dolgo namenjali. Preživeli smo vesel dan. Toda nebo se stemni, strašno jame grmeti in dež líti curkoma. Ploha nas ujame vračajoče se sredi pota. Ne pred nami, ne za nami nikakega pribežališča! Do kože premočeni pridemo na Selce. — Dva meseca pozneje spremim svojo ženo na njenem zadnjem potu — na pokopa-

lišče. Koliko sem plakal, koliko trpel — kaj bi vas s tem mučil? Dosti je, ako rečem, da bi bil zblaznil — brez Lucije. Da sem se sedaj nje oklenil z vso ljubeznijo, umevate lahko. Čim bolj se je razvijala in razcvitala, tem bolj se mi je celila rana po rajni ženi, saj je bila Lucija popolnoma njena podoba. Ko je dopolnila svoje sedemnajsto leto — zdelo se mi je, da vidim rajno Doro. Ta postava je njena, te oči so njene, nos, usta, lasje njeni. In kakor sem prej ljubil ženo kot ženo, tako, in še bolj ljubil sem Lucijo kot svoje dete, svojo hčer. Zopet je vladalo veselje in sreča na Selcu, mir in zadovoljnost. Ali tudi tako ni smelo ostati.

Bilo je ono leto, ko se je Avstrija bojevala z Italijo. Avstrijska vojna se je vračala v domovino. Glavna cesta je bila polna vojakov in vozov. Neki ranjeni poljski častnik se vozi proti domu. Ali po glavni cesti mu je prepočasno, krene jo v stran; po naši dolini hoče nekoliko prehiteti. Pod gradom pa se mu zlomi kolo, voz se nagne, in komaj ozdraveli častnik pade tako nesrečno z vozá, da se mu vsa rana ponovi. Na daljno vožnjo ni misliti; ko zvem o nesreči, dam ga prenesti v grad.

To je bil strah za Lucijo, ko smo prinesli bledega ranjenca v grad. Ali njeno dobro srce je premagalo naravni ženski strah pred krvjo. Kakor dobri Samarijan mu je izpirala grdo rano in mu jo obvezovala, čula pri njegovi postelji in izpolnila bolnikovo željo, predno jo je izustil.

Skrbni Luciji in zvedenemu zdravniku, pozvanemu iz mesta, se posreči mladega častnika rešiti vsake nevarnosti. Zdravnik mu dovoli vstati. Varno ga vede Lucija na vrt; tu mu razkazuje duhteče gredice, tu sem prihajam kaj rad tudi jaz, tu sedimo na klopi pod

košato lipo in kramljamo. Zdravi zrak vpliva posebno ugodno nanj, rudečica mu zalije zopet lice, vrača se mu moč, od dné do dné stopa krepkeje.

Nekega dné stopi nenadoma k meni v sobo; napravljen je v polni paradi. Kakšen mož! Kako se je bil naglo izpremenil! Vitki visoki postavi krasno pristuje lepa vojaška oprava, glavo drži nekako ponosno, na licih se mu smehlja lepa rudečica, oko mu je mirno, pa polno ognja. Zares krasán mladenič je bil Kazimir Lazinski. Kak razloček med njim in spremljevalcem njegovim Batnaskim! Veselo motrim lepega vojaka — skoro pozabim dostojno odzdraviti mu.

»Prihajam vas zahvaljevat, gospod Udovič«, jame s čistim polnim glasom. »Kmalu bode že . . .«

»»Za hvalo je še dosti časa, gospod Lazinski«, prestrežem mu govor; »»povejte mi raje, zakaj ste se danes oblekli v polno parado, in od kodi vaša živahnost?««

»Povedal sem že, da sem vas prišel zahvaljevat«, odvrne kratko.

»»Torej nameravate odpotovati? Je-li se čutite za tako dolgo pot dosti krepkega?««

»Kakor vidite pač«, pravi Lazinski in sede na stol, ki mu ga ponudim.

»»Nikari, nikari,«« prigovarjam mu, »»Vsaj en mesec morate še ostati pri nas, da se bolj okrepite. Ali vam že preseda moja hiša? Saj ste menda čutili, da ste nam ljub in drag gost, meni in tudi Luciji. Ako se naš prijatelj Batnaski dolgočasi — dobro, naj gre; vi pa niste še za tako dolgo pot, ostanite torej!««

Lazinski premišlja nekaj trenutkov. »Ne smem, gospod Udovič!« dé naposled odločno.

»»Ne smete?«« začudim se. »»Kdo vas proč sili?««

»Lucija!« veli in se nasmehne.

»»Lucija?«« začudim se; »»kako mislite to, govorite!««

»Kako to mislim? Hm, trebalo bi daljše razlage, da to uvidite!« odvrne Lazinski.

»»Dobro, čujem — govorite!«« silim nestrpno.

»Tuj, neznan častnik se poškodil tik pod gradom skoro na smrt«, jame Lazinski. »Dobri grajski gospodar vzame tujca-ranjenca v svojo hišo, dobra njegova hčerka izpira in obvezuje mu rano, čuje pri njem, streže mu skrbneje kot lastna sestra. Bolnik okreva; dobra grajska gospica ga vede na vrt, tam sedita v senci pod košato lipo in uživata lepo naravo, slušata veselo ptičje petje in tudi kramljata. Tujec pripoveduje o svoji domovini, o svoji materi, ki željno vsa v skrbih čaka sinove vrnitve. Ta spomin na ljubljeno mater dé mu hudo. „O kdaj bodem še mogel objeti zlato mi mater?“ vzdihne, in solza se mu utrne. Dobro deklico gane ta pogled, prijazno tolaži reveža. „Pišite materi, da ste že zdravi in da se bodele kmalu vrnili v njeno naročje, sedaj pa da ste našli nekje na jugu, na Slovenskem blizu laške meje, družino, ki tudi skrbi za vas, in vam želi prijetno napraviti neprostovoljno bivanje na tujem. Recite mamici, naj ne skrbi za vas, povejte ji, da vas ljubimo, očka moj kot svojega sina, jaz kot brata. Tudi da imate pri sebi rojaka prijatelja in da bodele lahko kmalu ostavili naše kraje pa se vrnili v domovino. Ne zabite še pristaviti, da nam bode dolg čas, ko odidete.“ Tako govori dobro njeno sree. — Ali človek ni kamen; take besede ganejo! Tisto noč oni tujec dolgo ne more zaspati. Razmišlja in razmišlja — ter sklene naposled — sicer s težkim srcem — nemudoma odpotovati. Po-

zabiti jo bode treba, pozabiti! Pač ne lahko, a tako mora biti, tako velewa čast, njena in moja sreča. Čim preje proč, tem lože! Dobro — torej potujem — tako sklepa in sklène. In kakor vidite, nisem se od sinoči do danes boljšega

domislil — tukaj sem.« Lazinski je končal.

Jeli-te, blag mladeneč! To je bil značaj, trdna, neupogljiva volja. Od tistega trenutka sem ljubil Lazinskega.«

(Dalje.)

Podobice.

III. Na Ferdinandovem mostu.

Spomladen dan — če tudi dopoldne meglen — zovejo na Dunaju lep dan. Opoldne je prisijalo toplo solnce skozi gosto meglo. Tedaj pa nemudoma iz suhote! Kam? Kamor gredó vsi Dunajčani — v Prater. Na Ferdinandovem mostu postojim. Rad sem postajal na tem mostu in gledal po obrežju, na katerem posedajo in polegavajo dunajski ubožci. Posebno opoldne, ko posije toplo solnce, izlezejo plaho na obrežje. Umazani, razmršeni, slabo odeti se stegajo tam ti siromaki, ne vedoč, kam bi obrnili oko.

Na levem bregu, prav pred menoj, je čepel sključen mož, morda petdeset let star: zdelan, utrujen in danes bržčas tudi lačen. Zamazano obleko mu je pokrival nepristen, prekuplen 'frak'.

Bog vé, kdo je ta bedni mož?

Stopim nekoliko v stran, da bi mu uzrl obraz. Pošten obraz, a žuljave roke! Torej delavec brez dela... na Dunaju...? In morda oče? soprog? Zrl je srpo v kalno vodo. Včasih je dvignil glavo in nebržno pogledal na most, čez kateri je vrvela nepretrgana vrsta gospóde.

Zakaj bi ne prosil koga miloščine? Prosil? Ali ni to največje ponižanje? Prosil miloščine na ulici na Dunaji? »Prosjačenje je tu prepovedano.« Pa tudi res ne gré prosjačiti na Dunaju vpričo aristokracije. Jaz pa bi bil rad dal podpore neznanemu siromaku, da bi le bil kakorkoli povedal svojo željo. Ozrl se je name, oko se mi je zasolžilo. Videl je solzo v mojih očeh, a prosil ni. Obrne se od mene in stresne! Pogleda me zopet, a sedaj pozorno. Bil sem skoro v zadregi. Očital mi je, kaj hočem, da tam stojim motreč njega neznanca. Ni mi bilo početi nič drugega, nego iti dalje po poti v Prater.

Nisem se še dobro prestopil, začujem za seboj: štrbònk!

Ozrem se plaho — nesrečo sluteč: moža ni bilo več na bregu! Čevlje razparane sem še videl iz vode, potem še enkrat glavo in — ni ga bilo. Strah me je spreletel. Brat mi je utonil, v globoko brezdno se pogreznil! Kdó mi ga otme?! Pozvali so stražnike! Šli so za njim in brodili dvakrat preko vode. Prepozno!

»Ali so ti naši stražniki! Ravno, ko kdo v vodo skoči, ni nikogar poleg. Potem pa ni čudo, da jih pri nas več utone, nego drugodi.« Tako se je jezil debelušast gospod, ki je ravno prišel iz kavarne.

in zaradi materinega ukaza se vrne Luka iz Nemčije v domovino.

Pa morebiti bi bil Luka Vrbec krenil pozneje na boljšo pot, da se ni nesrečno novoverstvo z Nemškega razširilo tudi k nam. Prišle so verske knjige, prišli razni spisi z zapeljivimi nauki, prišli tudi predikanti, ki so se ga lotili tako, da je začel polagoma omahovati.

In še nekaj je imelo do našega junaka veliko moč. Nova vera je zaničevala devištvo. Luter sam, popreje menih in mašnik, je vzel ženo. V take mreže so ulovili tudi Luko. Obiskal je večkrat

svojega brata Blaža v Ljubljani, ki se je bil poluteranil po materini smrti. Ta ga je seznanil z Marjeto Vodopivčevo, hčerjo imovitega ljubljanskega meščana. Kmalu je nesrečni mož le prerad mislil na Marjeto. Ko se je poluteranila ona, bil je to zanj nov nagib, da se oklene nove vere.

Tako je s človekom! Le prerad postavi svoje slepo srce za svojega vodnika, pamet pa dene pod klop. Srce pa vihra s perotni svojih strastij dalje in dalje, ne meneč se za nevarnost in pregreho. (Dalje.)

Na grobéh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

(Dalje.)

»a zakaj hočete tako brzo od tod?«
»vprašam ga.

»Ali ni bolje, da se opečeni ogiblje ognja, kakor pa da se dá še bolj opeči?« odgovori Lazinski in se žalostno nasmehne.

»Ali se ne bode nikdar ženili?«
»vprašujem dalje.

»Bodem — ali ne bom, kakor bode pač prišlo.«

»Ali bi si želeli Lucijo?«

»Kako morete vprašati, gospod Udo-vič! Saj prav zaradi nje moram nemu-doma od tod.«

»Zakaj neki?« silim dalje.

»Ker Lucija moja biti ne more!«
reče Lazinski ter povesi glavo.

»Pa zakaj ne more biti?«

»Jaz sem revež, ubog častnik, brez imetja!«

V srce se mi je smilil blagi mož. Torej, ker ni upal, da se mu izpolni

želja, hotel je zatreti to željo z železno voljo, hotel ostaviti grad in kar mu je bilo najljubše. Da, to je bil mož! Dotlej sem ga ljubil, a sedaj sem ga občudoval. O da bi bilo mnogo takih mož!

»Ako vas Lucija želi — vaša je. Imetja imam jaz dosti«, odgovorim strmečemu možu, »govorila bodeva ž njo.«

Da Lazinski ni odšel, to je umevno. — Lucija je bila vsled tega srečna, dasi sama ni vedela, zakaj. O to nedolžno bitje! Bili so zopet krasni dnevi na Selcu! V družbi ljubečih mladih zaročencev sem se pomladil sam, gledajoč njuno srečo — zatopil sem se v preteklost in spominjal se svojih mladih let, svoje nezabljene rajne Dore. Ali ta spomin mi ni kalil veselja, saj sem imel hčerko Lucijo, pravo njeno podobo, in dobil sem blagega sina, Lazinskega.

Čez pol leta je imela biti poroka. Na skrivnem naročim iz Italije slovečega

slikarja; ta naslika Lucijo, in ona sama podari podobo Kazimiru za god. Tukaj je, glejte jo!»

Starec obmolkne, svetle solze mu tekó po velem licu, spomin na nekdanzo srečo ga je premagal.

»Le eden je bil med nami«, nadaljuje Demetrij za nekoliko časa, »le eden, ki se naše sreče ni veselil — Batnaski, Kazimirov tovariš. Oh, da bi ta nesrečnež ne bil nikdar prestopil mojega praga! Koliko solz bi se ne bilo prelilo, koliko žalosti, tuge, bolesi ne prestalo! Batnaski je uničil Lazinskega, uničil Lucijo, uničil mene — toda ne, mene ne. Oh, da bi me bil! Jaz sem bil huje udarjen; preživeti sem ja moral, gledati in sam čutiti vso boleost, ki more nad človeka pasti, in to do sivih let.

Batnaski se je začel Luciji dobrikati, jo zalezovati. Prijazna, kakor z vsakim, bila je tudi ž njim, ali več ji srce ni pustilo. To ga peče, tem bolj, ko vidi, da sem jo obljubil Lazinskemu. Čmeren čepi celi dan v svoji sobi, ali hodi na lov; za nikogar nima več prijazne besede. Jel sem se bati tega čudnega človeka — tresel sem se za Lucijo in Lazinskega. Ugibal sem to in ono, kako bi se znebil mračnjaka — pa saj bodeta za nekaj dnij odšla, mislil sem, in ostalo je pri starem.

Kazimir se je napravljal na pot. Sklenili smo, da privede s seboj svojo mater, in potem bode nemudoma poroka. Vojaško službo bode odložil, saj je imela Lucija dovolj imetja, in živeli bomo skupaj na Selcu srečno in mirno.

Pa tako se ni zgodilo. Tri dni pred odhodom gre Kazimir z Batnaskim na lov, a nazaj se ne vrne nobeden od njiju. Čakamo do poldne, do večera, solnce zaide in stori se noč, pa Kazimira ni. Prijatelj, ono noč so mi osiveli lasje, ono noč sem izkusil vse peklenske

muke. Kakor preplašena srna, katera je izgubila mladiča, letala je nesrečna Lucija po gradu sem ter tje, jokala in prosila, naj idemo iskat Kazimira. Tolažil sem nesrečnico, ali kaj je taka tolažba, saj sem je ubožec sam potreboval! Pred mojimi očmi je bil Batnaski. Strašna slutnja se vzbudi v meni. Skličem vse hlapce skupaj, vzamemo pse in nekaj bakelj seboj. Brž se napotimo v hrib, kamor sta bila odšla davi ona dva na lov. Ko dospemo na vrh hriba, priplava ravno krvavo-rudeči mesec na obzorje in strašno, žalostno razsvitlja prizorišče. Čudno me je zgrabilo tu pri srcu, omahoval sem, — moral sem sesti. Ha — kaj je to? Ni-li zalajal pes — in sedaj zopet? Urno skočim na noge, hipoma smo na mestu, odkoder smo čuli psa. Torej vendar, kar sem slutil? Na tleh v nizki travi je ležal Lazinski, bled, trd in mrzel, v roki še golo, svetlo sabljo. »To je Batnasknega delo«, vzdihnem in se zgrudim na mrtveca. V tistem trenutku prisežem, da se bodem strašno maščeval zaradi Kazimira. In kakor bi niti mesec ne mogel gledati moje bolesi, skrije se za oblakom, in tema pokrije zemljo.

Da, tema pokrije zemljo, tema moje srce, tema moj grad, mojo Lucijo. Nisem mogel gledati njene žalosti, trgalo mi je srce, zaprl sem se v svojo sobo, jokal sem in preklinjal svet, ki rodi toliko jada.

Čez dva dni ga zakopljemo. Torej zopet sem sam z Lucijo! Z Lucijo? Ha, ha, kako dolgo pač? Prestrašim se, ko jo ugledam. Ta da je moja Lucija? Bleda, upadla, oči udrte — oh, Lucija, izgubil bom torej tudi tebe? Že je bil smrtni angelj položil na glavo mrtvaški venec. Ne upam se do njenega ležišča, ustrašim se njenega pogleda; oči so ji usahnile; ni točila ne solz, niti ni jadi-

kovala, ali — ali ginila je, kakor pomladanski sneg. Prijatelj, kar sem takrat trpel, ne dá se popisati. Videl sem jo trpečo, pa ne pomagati moči, ne tolažilne besede za njo imeti — videl jo padajočo v grob, pa ne moči stegniti roke in jo rešiti pogubnega prepada! Ni se še pomladil mesec, in položili smo jo poleg Kazimira v črno zemljo.

Življenje ni imelo zame odslej nikake vrednosti več. Sam sem bil, na širnem svetu sam. In rad sem bil sam, črtil sem vsako človeško bitje. Dal sem iz hiše vso služinčad, zaprl sem dvor in bival tukaj v stolpu. Po cele dneve in cele noči sem prebil tu pri oknu in zrl doli na kraj miru, na mile mi grobove. Edino veselje mi je bila misel na maščevanje. Batnaski je bil izginil; šel sem ga iskat. Prehodil sem velik del Evrope, zlasti poljske dežele sem prebrodil, a nisem ga našel; zapravil sem vse svoje imetje — le da bi bil ohladil svoj goreči srd nad sovražnikom: zaman! Utrujen, brez življenja, brez tolažila, ki

sem je upal najti v maščevanju, vrnil sem se v domovino. Grad in posestvo sem prodal, le ta stolp sem si obdržal. Z nikomer nisem občeval, nikdar nisem stopil iz svoje samote, vi, vi ste prvi, komur sem potožil žalostno svojo osodo. Glejte, čutim se ložjega. Čez dolgih štirideset let mi je današnji dan prvi jasnejši, zakaj našel se je človek, kateremu sem mogel potožiti svojo boleost.«

Starca je bilo utrudilo dolgo govorjenje. Nasloni si sivo glavo na dlan ter se zamisli. Smilil se mi je; koliko gorjá je moral okusiti mož, da mu je vzelo vero v Boga, vero v neumrljivost duše!

Demetrij se kmalu zgane; žalostno privzdigne glavo ter pravi:

»Sedaj sodite, prijatelj; ali morem še verovati v pravičnega Boga? Kje je bil takrat, da ni stegnil svoje roke in uničil razruševalca moje sreče? Batnaski mi je vzel najljubše, kar sem imel, ogrenil mi je življenje, in vendar živi morda srečno in zadovoljno. Je-li to pravičnost?«

(Dalje.)

Podobice.

V. Dvoje voznikov.

Rad potujem. Na potovanju me sreča toliko novostij, pozdravlja me toliko naravne lepote in bujnosti! S kraji se menjajo tudi lica, razno-terost in izpremema me srečujeta pri vsakem koraku, slika se vrsti za sliko in podaje domišljiji novih predmetov, sreč novih sladkostij. In ko se potem spominjam takega potovanja, tedaj mi je skoro še slaje. Vnovič preletim v duhu vse one kraje, srečam iste osebe, vidim isto lepo prirodo: vse, vse se

obudi v meni, prav tako, kakor je bilo. In ne kesam se potem, da sem potoval.

A.

Dospel sem v znano središče neke slovenske pokrajine. Bil je tržni dan. Od vseh strani so prihajali in se vozili ljudje v mesto, eni, da kaj prodajo, drugi, da kupijo.

Pohajal sem med ljudmi, ogledoval njih obleko, opazal njih gibanje in poslušal gredoč njih pogovore.

»Janko!« — pokliče me nekdo. Ozrem se in zagledam ne daleč od sebe svo-

Na grobéh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

(Dalje.)

Ne sodite prenaglo, Demetrij! Prvič ne veste, je-li res Batnaski učinil hudodelstvo; saj ste pravili, da ste našli Lazinskega s sabljo v roki. Morebiti je Lazinski pal v prenaglenem dvoboju, morebiti ni Batnaski premišljeno ali zavratno napadel Lazinskega. Premislite to! Drugič ne morete tajiti, da se prav v vašem življenju čudovito kaže pravica božja. Recimo, da je Batnaski hudodelec, recimo dalje, da ga ni dohitela še pravična kazen in da res živi srečno, dočim ste vi zgrešili po njegovi krivdi pot življenja: ali se vam ne vsiljuje i proti vaši volji misel, da Batnaski ne more zaradi svojega dela uiti ostri kazni? A kdo ga bode kaznil, ako ne Bog! Ako ne prejme plačila tukaj, mora je prejeti drugodi. In dalje: Tudi vi bi mogli pričakovati zaslužen plačilo, ako bi nosili težo svojega bremena voljno in udano, ako bi se uklonili ukrepom in naredbam najmodrejšega bitja. Brez zasluge se nikomur ne dá ničesar; vera pa nas uči, da nas čaka za pravičnost v tem življenju po smrti rajsko veselje. Vi ste bili srečni, presrečni — morali ste torej biti izkušani v nesreči. Kako bi bili pokazali svojo krepost drugače kakor v nesreči? V sreči in v samih prijetnostih živeti, ter ponašati se s krepostjo, to ni težavno; ta krepost ima lepo lice; ali je pa res močna, trdna, res krepost, to pokaže izkušnja, pokaže nesreča, ki udari človeka. Žal — te izkušnje niste prestali! Vaše srce je bilo preveč napolnjeno z ljubeznijo do človeškega bitja — in niste se spominjali onega, ki je ustvaril taka bitja. Pre-

vidnost božja vam je vzela vse, kar vam je ljubo in tu je nastala grozna praznота v vašem srcu; v to praznoto so se naselile strasti, katerih niste mogli premagovati. Previdnosti ste se uprli, želeli ste se maščevati, in v tej nesrečni želji ste ostali, ker se vam ni izpolnila, do danes. Pomislite dalje, koliko je na tej revni zemlji jadnikov, ki so stokrat nesrečnejši od vas! Koliko jih je, ki jih preganja od zibelke do groba enaka osoda kot vas! Koliko je nesrečnih bolnikov, ki nikdar niso čuli milega ptičjega petja, nikdar materinega ali očetovega glasú, nikdar videli solnca, meseca in zvezd, nikdar zelenih logov in trat; koliko jih je, ki se boré celo svoje življenje za ubogi kruhek — ali si ga priboriti ne mogó in živé žalostneje od uboge živine! Koliko je zaničevanih, preziranih, teptanih, ki trpé, dasi ne kažejo svojega trpljenja! Ako premišljate to, ne more se vam zdeti vaša osoda tako neznosna, kakor se vidi na prvi hip. Mnogo mnogo je nesrečnejših od vas, a bolj moško, bolj udano, celó z nekakim junaškim veseljem prenašajo nesrečo: in kaj ménite, kaj jim pomaga trpeti, kaj jim vliva v srce junaškega poguma?«

Zamišljeno zre Demetrij v tla; zazdi se mi, da vidim svetlo solzo v njegovem očesu. Da, ne motim se; debela ledena skorja okoli njegovega srca se jame tati. Oh, ko bi jo mogel popolnem stati! Kako dobro delo bi storil nesrečnemu starčku! Olajšal bi mu vsaj poslednje trenutke življenja.

Moje besede niso bile brez uspeha. Videlo se mu je, da so se njegove misli

obrnile na drugo stran, da se je srce omehčalo. Razgovarjala sva se še dalje: nič več ni odgovarjal z onim brezupnim glasom, ki je podoben votlemu odmevanju iz temnega brezna; zaupno in prijazno mi je zrl v oči, bil je zopet človek — pridobljen za življenje, človek — zdelo se mi je — rešen iz prepada. Ne vém, kaj mi je dajalo takrat dovolj poguma, da sem govoril živahno in prepričevalno, kaj mi je polagalo na jezik prave besede, da sem ga ganil. Mislim si, da ljubezen, ljubezen do nesrečnega trpina. Ko se poslovim od njega, stisne mi prav krepko desnico, ter jo še pridrži v svoji roki, kakor bi se nerad ločil od mene.

III.

To je bilo zopet nekaj za stare mame! Kako tudi ne? Ali mari ni čudno, ako se nakrat prikaže iz sivega stolpa kakor zemlja siv starček? Mnogi še vedeli niso zanj; kateri so vedeli, niso poznali njegove zgodovine; le malokdo jo je vedel po resnici. Poznal pa ga ni nihče razven Resnika in grajske dekle, ki mu je donášala živeža. Ugibalo se je, kaj je privedlo moža iz zatišja. To je bila uganka, katere ni znal nihče rešiti.

Demetrij je bil res ostavil svoj stolp, to se pravi, stanoval je še v njem, ali vendar je šel sem ter tje med ljudi. Tudi samotarsko življenje je opustil; z Resnikom se je pobotal — in obedovali smo sedaj skupaj pri eni mizi. Prav vesel ni bil sicer nikdar, a vendar prijazen in uljuden, sosebnost z otroki. Radovedno so ljudje obračali oči nanj, ko smo se ob nedeljah pripeljali do cerkve k opravi — a s časom so se navadili, kakor vsega, tudi njega.

Jako rad je bival pri meni, — in tudi mene je nekaj vleklo k težko udarjenemu možu. Kadar sem bil le količkaj prost, sedela sva ali na vrtu,

ali pri njem v stolpu in govorila. Rad me je poslušal, in ko sem nehal, silil je, naj govorim dalje. Spoznal sem pri teh pogovorih, da je bil nekdanj silno naobražen, a da mu je nesreča in starost izpodmaknila trdna tla, na katera naj bi naslanjal svojo vedo. V svoje govore je vpletal vedno Lucijo. Nje lepote, mile, nežnosti, dobrega in mehkega srca, nje vzvišenega duha ni mogel prehvaliti. Kadar je govoril o njej, začel je vselej plakati.

Tudi o Batnaskem sva govorila. Nekega naravnega, notranjega srda do tega človeka ni mogel prikrivati, akoprem mi je zatrjeval, da mu odpušča vso krivico, bodisi taka ali taka. Nisem mu mogel prav verjeti, zakaj kadar je govoril o njem, tresel se mu je glas zaradi notranje razburjenosti. Ali prepričal sem se, da je govoril resnico.

Nekega dne kreneva, kakor večkrat, na pokopališče. Na znanih grobeh zagledava klečečega tujega gospoda. Radovedna, komu so toliko pri sreči ondi speči mrtveci, stopiva bliže. Že sva skoro ob grobeh — tu se Demetrij strese in komaj slišno zašepeče tresočim glasom: »Batnaski!«

A tujec ga vendar čuje; osupel se ozre, skoči kvišku, strmi en trenotek ter vzdikne: »Demetrij, vi še med živimi? Oh, Demetrij — odpustite ubogemu skesanemu grešniku!« Ne more dalje, solze ga polijó, obrne se v stran.

Kaj naj opisujem ganljivi prizor, ki se mi je nudil v tem trenutku ob grobeh Demetrijevih ljubih — pod temno-žalostno cipreso! Na pokopališču — kraj miru — je našel Batnaski mir srca — Demetrij mu je odpustil.

»»Ali povejte mi, kaj vas je prignalo na stara leta do Lucijinega groba?«« vpraša Demetrij, ko se oba nekoliko utešita.

»Naj vam povem vso svojo zgodovino«, pravi Batnaski, »od tistega jutra, ko sva šla z rajnim Kazimirjem na lov počenši, pa do danes. Morda me ne bodete

tako ostro obsojali, čuvši vse, kakor je bilo. Vém, da sem veliko zakrivil — a pokoril sem se za to strašno.

(Konec.)

Podobice.

V. Dvoje voznikov.

B.

Korakal sem že dobro dolgo od Ljubljane po dolenski cesti.

Toplo sonce v avgustu je pripekalo; vročina je bila huda, cesta pa prašna, da sem prah skoro gazil. Vendar kaj to meni? Potoval sem v še večji vročini, in mi ni bilo za voz; saj je vroče povsodi, a prahu povžiješ na vozu še več, kakor pa če peš korakaš. Bil sem torej udan v svojo osodo in za razvedrilo sem ogledoval prijazne dolenske gričke in bele cerkvice, katere jih krasé. Pridrdral je za mano voz. Nič nisem bil vesel vozov, ker je vsak razdražil mnogo cestnega prahu, da mi ni dalo potem ni dihati, ni gledati. Tudi tega voza se nisem oveselil, nego sem želel, da čim preje dalje oddrda in da bi mogel potovati zopet mirno dalje.

Dohitel me je voziček. Bil je to navaden priprost voz, na njem je bil podolgast, pleten koš, v kakoršnem se dovažajo razni pridelki s polja domov in se odvažajo gnoj na njivo. Na koš sta bili podolgasto položeni dve smrekovi deski, na deskah sta sedela, kakor sem kmalu zvedel, oče in sin. Sin, petnajstletni mladenič, je držal nekako ponosno vajeti, morda je prvikrat opravljal to častno službo, da je poganjal v Ljubljano rudečkasto kobilu; oče pa je obrnen bil na stran, a nogi sta mu bin-

gljali doli ob košu. V ustih je zadovoljno držal »kratko« smodko, oblečen je bil prav po národno, kar se v teh krajih že zeló opušča. — Mene stari in mladi debelo pogledata, uljudno pozdravita, in voziček se ustavi baš vstric mene.

»Nu, kaj bode pa sedaj?« mislim si.

»»Gospod, balite na voz!«« — povabi me stari z uljudnostjo, katera je že prirojena dolenskemu kmetiču, in se pomakne na deski nekoliko bolj proti sinu, da mi naredi prostor. Pomišljal sem nekoliko časa, ali bi šel na voz ali ne. Posebno imenitno baš ni bilo peljati se na takem vozičku, vendar za imenitnost mi ni bilo, saj sem vedel, da mi ne pade krona raz glavo, če sêdem gôri; bilo mi je bolj za to, da bi ogledoval mirno kraj in pa premišljal po svoje. A ko pogledam prijazno kmetičevo lice, ko se spomnim prijaznega povabila, nisem se obotavljal, skočil sem na voz in prisedel k staremu možu. Sin požene kobilu in veselo smo ropotali po prašni cesti dalje.

»Odkod pa, oče?« poprašam moža in se naravnam na dovolj trdem sedežu.

»»V Ljubljani sem bil. Včeraj sva odpeljala s sinom dva dobro rejena prašiča v Ljubljano; danes sem ja prodal, na vago, sedaj pa hajdi zopet proti domu!«« odgovori mi starček, parkrat krepko cmokne in prav slastno potegne

riti in govoriti? Ali se nisi meni uprl, meni, župniku?»

»»Oblast imava oba od Boga, vi in jaz. Poslal me je patrijarh: njemu me zatožite ali pa naddijakon. Sedaj me pa izpustite.««

Huda jeza je plamtela v očeh odpadlega župnika, kakor tudi kapelana Pavšalka, kateremu se je zdela ta prilika tako ugodna, da se znese nad svojim tekmečem — tako ga je imenoval —; toda onim peterim pristašem njunim, ki so bili zgrabili Blaža, zdelo se je sramotno, da se vêdeta luteranca tako divje, a ujetnik tako dostojno. Zato ja pomirijo.

»Tu imaš slamo za ležišče, jedi bodeš pa že dobil, da ne bodeš stradal«, reče župnik mirneje.

Po teh besedah pusté vsi gospoda Blaža v temni kleti. Jetnik seveda ni mogel zaspati. Gre do stene in hoče sesti na tla, da bi naslonil hrbet in glavo na steno. Tla so bila mokra. »Nič ne dene«, reče Blaž, »bolje tukaj trpeti, nego tam. Bodi tebi v slavo, o Bog in v rešenje vseh v zmoto zavêdenih duš!«

Drugi dan dobi nekaj slabih jedil in oni, ki jih je prinesel, razveže mu tudi vezi na oteklih rokah, da je mogel jesti.

(Dalje.)

Na grobéh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

(Konec.)

Isto jutro torej sva šla s Kazimirjem v hrib na lov; molče sva stopala počasi v breg. On je bil srečen: a jaz? Mene je pekla njegova sreča. Izkušal sem sicer zatreto to čustvo, a le misel na Lucijo bi me bila mogla pripraviti, da ga ugonobim. »Zakaj jaz ne morem biti tako srečen, kot je on?« vprašal sem se. »Ali naj samo njemu sreče solnce sije, in jaz naj tavam v temi? Ne!«

»Torej pojutranjem odpotujeva«, pravi Kazimir med potjo.

»»Kakor bodeš hotel; toda jaz ostanem tukaj!«« odgovorim mu.

»Ti ostaneš tukaj? Ne ideš z menoj v domovino? Zakaj?« vpraša me, še ničesar sluteč.

»»Méniš li, da sem tvoj učenec, in da ti moram na tvoja vprašanja odgo-

varjati««, odgovorim pikro in strmim pred-se.

»Ha, sedaj vém«, vsklikne Kazimir razljučen in me prime za ramo. Dospela sva bila na planjavico vrhu hriba. »Lopov, ti moraš iti z menoj, ti ne smeš ostati tukaj, pomni to!« zakriči in se ustavi.

»»Kdo me sili!? Zakaj bi jaz ne smel ostati tukaj, he?««

»Idi z menoj in pozabi Lucijo, čuješ? Lucijo mi pozabi popolnem!«

»»Ha, Lucijo naj bi pozabil, in ti bi tukaj ostal — gospodar na gradu? Kdo ti daje pravico do nje? Nikdar! Preje raji — poginem!«« kričal sem kakor besen in se tresel po celem životu.

»Ah, tako daleč že«, jezno sikne Kazimir in se zravna; »dobro, ostani — a jaz potujem ž njo.« Obrne se in hoče oditi.

»»Stoj!«« zagrmim za njim. »»Ti ne pojdeš ž njo od tod!«« V hipu imel sem golo sabljo v roki, menda me je bil sam satan obsedel. Drl sem za njim in izkušal mu priti do živega.

»In ti mi bodeš branil, ti, ti?« kriči Kazimir in potegne sabljo ter stopi korak nazaj. Ali jaz ne vedé, kaj delam, za njim. Sprimeva se. Britki sablji krešeta se nekaj trenutkov, čudno zveni njun zvok po gozdu.

»»Na, tukaj — sedaj idi z Lucijo, kamor ti drago««, zakričim in mu zasadam sabljo v srce.

Kazimir omahne, prime se z rokama za levo stran ter me milo pogleda. »Tega nisem zaslužil. — Moj Bog! — to je moja smrt!« Hropel je še nekoliko, kri mu je vrela iz prs, in — čez nekaj trenutkov je bil mrtev.

Kakor iz sanj se prebudim. Kako, da je vse tako tiho okoli mene? A — malo poprej sem čul žvenket sabelj. Strah in groza! pred menoj leži Kazimir, bled — krvaveč — in jaz — da, jaz sem njegov — morilec. »Kajn, Kajn«, zvenelo mi je po ušesih, »kaj si storil?« Kakor blazen sem bežal od strašnega kraja, bežal noč in dan, brez miru, le naprej in naprej. Oh, Demetrij, bridko sem obžaloval svojo strast, ki me je oslepila, da sem postal morilec. Bežal sem dalje in dalje, obleka je že visela v cunjah od mene, a jaz le naprej. Po noči me je strašil blede Kazimirjev obraz, po dnevu sem se bal roke pravice. Bežal sem v Ameriko. Ali usoda me je preganjala, naj sem bil kjerkoli. Iskal sem smrti, da bi končal to nesrečno življenje. Šel sem v temne gozdove, da bi me bile raztrgale divje zveri, ali ogibale so se morileca. In v tem strašnem duševnem stanju sem trpel tudi telesno nepopisno. Toda o tem molčim. Edina želja še, ki sem jo gojil, bila je, da bi

mogel priti nazaj v Evropo in prositi Lucijo odpuščanja. Posreči se mi; res pridem čez morje, na Slovensko — do tukaj. Spodaj v vaški krčmi vprašam, kdo li gospodari sedaj na Selcu. Krčmar imenuje mi neznano ime. Torej Demetrij mrtev, Lucija mrtva, mislim si in ne izprašujem dalje. Žalosten se vrnem na Poljsko — čez dolgih deset let. Tam mi je bilo vse pomrlo, stariši pomrli, bratov in sestrá nisem imel. Sodnik mi izroči imetje po rajnih stariših. Dobro bi se mi bilo lahko godilo, a vendar vesel nisem mogel biti nikdar. Trideset let sem samotaril in se pokoril za svoj greh; tu me zopet prime prisrčna želja, da bi obiskal vsaj grob onega, ki sem ga bil spravil pod zemljo. Nemudoma se napravim na pot in božja previdnost je privela tudi vas tu sem k grobu, da si izprosim od vas odpuščanja. Izprosil sem je. Sedaj sem miren, in ako Bogu ljubo, rad umrjem. Vam pa, blagi Demetrij, tisočera hvala, da ste se usmili nesrečnega spokornika.«

Solzán podá Demetriju roko, zagradi pest ruščevine z groba Lazinskega, ter brzo odide, predno se Demetrij dobro zavé.

Zamišljen zre Demetrij pred-se. Lahno mu položim roko na ramo ter pravim tiho: »Ali sedaj verujete, da je Bog pravičen?«

Zgane se. Ne odgovori mi, a polije ga potok solz in komaj umljivo vzdihne: »»Jaz sem mu odpustil, prosim, da bi mu odpustil tudi Bog!««

Drugo jutro dobim od vlade odlok: dobil sem službo učiteljsko na gimnaziji v N. Poslovim se torej od Resnika in njegove družine ter hitim k Demetriju v stolp. Ginen me objame sivček, ko mu povem, da odhajam. »Da, da, odhajal bodem tudi jaz«, pravi, »a ne za vami, za onimi le«, in s prstom pokaže

doli pred grad. »Vém, da ne bode več dolgo, in po meni bode. A vaš dolžnik ostanem še onstran groba; kako strašna bi bila moja smrt, da ni bilo o pravem času vas! Tega nikdar ne pozabim. V znamenje hvaležnosti — vzemite to podobó; veste, da mi je najdražja stvar, kar imam: cenite jo tudi vi!« Ne more dalje govoriti — obraz si zakrije z rokama.

Ločiva se. Ko sem odhajal s Selca — bilo mi je srce težko, sam ne vem zakaj. Nerač sem bil pustil sivčka samega. Kdo bode odslej tešil in tolažil ubogega

moža? Ali kaj hočeš — pred menoj je še življenje, oni je ima že za seboj!

Ko se vozim z grada, moram mimo pokopališča; tu dam ustaviti. Zopet zamišljeno stojim poleg onih grobov. Ozrem se v grad; v stolpu pri oknu ugledam Demetrija, z belo ruto mi mahlja v slovo. Odtržem si vejico temne ciprese ter brzo odidem. Z voza se ozrem še enkrat nazaj proti gradu: starec še vedno stoji poleg okna in gleda za menoj. — Pot se zavije okoli hriba — videl sem ga poslednjikrat.

Tinček iz Bosne.

(Šaljiv obraz. — Spisal A. Sušnik.)

(Konec.)

Nekateri so se smejali, drugi so dostavljali zlobne opazke, kovačica pa je stala med njimi in jim živo razkladala dogodek, opletajoč na vse pretege z rokami, da občinskemu slugi Martinu izbije pipo iz ust. Pipa pade na kamen in se zdrobi pred Martinom na kosce. Martina to razjari: »Kovačica, strupena kopriva!« — vpije ves razljučen — »tako mi plačajte pipo, če ne, bode huda pela!«

»Lej ga no! Tako ti govoriš s starim človekom? Oh, ko bi te slišala tvoja rajna mati, zajokala bi se nad teboj!«

»Kaj še, jokala? Rekla bi marveč: Martin, le oštej jo, saj je to že davno zaslužila. Pipo mi morate plačati, to vam povem.« Ko se prikaže naposled še župan, pomiri oba ter rabsodi, da je dolžna sicer kovačica Martinu plačati pipo, vendar naj ji Martin to odpusti, ker baje kovačica že ne vidi dobro.

»Da ne vidi? Kaj še! Vidi kot ris, in še skozi stene vidi. Da, še to vidi, česar nikjer ni. Toda, da bi se ne reklo, da sem tak pa tak, naj ima to pipo, ako hoče, na vesti. Škoda, da je bila tako lepo okajena.«

»Kaj okajena? Jaz, da sem okajena? O ti nečimernež ti!«, oglasi se kovačica.

»Sedaj vidite, oče župan! Ali je možno govoriti pametno ž njo? Vi, vi — pa zaradi vas ne bodem klel — vi niste okajena, temveč vsa črna, kakor tisti, ki je zapeljal Evo. Ali ste me razumeli? Kar poberite se mi!«

Kovačica hitro pobere kopita zabavljajoč vsem; drugi pa gredo dalje ob potoku, in kakor je to že v navadi, da po ljudskih žlebih teče kalna voda, bila je različna govorica o Tinčetu in Nežki.

Martin pa, ki je svojo jezo zatajeval, zapali si smodko in začne moško zago-